

**«Συνεργασία για την αντιμετώπιση της Βίας κατά των γυναικών:
Οδηγός για δικηγόρους**

Για περισσότερες πληροφορίες:

 <p>ΚΕΝΤΡΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ «ΔΙΟΤΙΜΑ» Διεύθυνση: Νίκης 24, Σύνταγμα, Αθήνα Τηλέφωνο: 2103244380 e-mail: diotima@otenet.gr Ιστότοπος: genderissues.org.gr</p>	 <p>ΔΗΜΗΤΡΑ κέντρο ενημέρωσης & επιμόρφωσης</p> <p>«ΔΗΜΗΤΡΑ» Κέντρο Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης Διεύθυνση: Παλαιολόγου 19, Λάρισα Τηλέφωνο: 2410554026 e-mail: contact@dimitra.gr</p>
--	--

Οδηγός για δικηγόρους (Lex Operators)

Η βελτίωση του τρόπου προσέγγισης, αντιμετώπισης του φαινομένου της ενδο-οικογενειακής βίας, καθώς και η προσοχή που πρέπει να λαμβάνουν τα θύματα των συγκεκριμένων βίαιων πράξεων είναι ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος και υψηλής προτεραιότητας για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη-μέλη.

Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Daphne III **“LEXOP: Lex-operators -all together for women victims of intimate partner violence”** ανταποκρίνεται σε αυτή την προτεραιότητα αναπτύσσοντας στις συμμετέχουσες χώρες (Ιταλία, Ισπανία, Ελλάδα, Γαλλία) δυναμικά, διεπιστημονικά δίκτυα επαγγελματιών-λειτουργών που εμπλέκονται στην πρόληψη, αντιμετώπιση και καταπολέμηση της ενδο-οικογενειακής και συντροφικής βίας.

Το παρόν εγχειρίδιο περιλαμβάνει τη συσσωρευμένη εμπειρία που αποκτήθηκε αφενός μέσω της επιστημονικής διερεύνησης του φαινομένου σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, αφετέρου κατά τη διάρκεια της δυναμικής διαδικασίας της επιμόρφωσης, όπου οι επαγγελματίες-λειτουργοί διατύπωσαν προτάσεις δικτύωσης και συνεργασίας δουλεύοντας επάνω σε συγκεκριμένες μελέτες περίπτωσης.

Απευθύνεται σε επαγγελματίες-λειτουργούς **του ιδιωτικού τομέα (δικηγόρους)** που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση και καταπολέμηση της ενδο-οικογενειακής και συντροφικής βίας, καθώς και σε κοινωνικούς επιστήμονες, κοινωνικούς λειτουργούς και επιστημονικό προσωπικό δομών και ιδρυμάτων που στοχεύουν στην προστασία των θυμάτων.

Κατά τη διάρκεια των δυο χρόνων υλοποίησής του (2011-2013), υπό τον συντονισμό του Πανεπιστημίου της Μπολόνια (Alma Mater Studiorum – University of Bologna), το πρόγραμμα LEXOP έφερε σε επαφή διακρατικούς εταίρους, εμπειρογνώμονες σε θέματα ζητημάτων φύλου και ισότητας, νομικούς επιστήμονες και ακαδημαϊκούς, δημόσιους και ιδιώτες επαγγελματίες-λειτουργούς (δικαστές, εισαγγελείς, ιατροδικαστές, αστυνομικούς, δικηγόρους), προκειμένου να σχεδιαστεί ένα διεπιστημονικό επιμορφωτικό πρόγραμμα που απευθύνεται στους πλέον αρμόδιους επαγγελματίες-λειτουργούς και στοχεύει σε δυο κύρια αποτελέσματα:

(α) στην επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση όλων των επαγγελματιών-λειτουργών (*lex-operators*) οι οποίοι εμπλέκονται στην αντιμετώπιση και καταπολέμηση της ενδο-οικογενειακής και συντροφικής βίας (*intimate partner violence*) προκειμένου να αποκτήσουν μια πιο σφαιρική αντίληψη του θέματος ώστε να είναι σε θέση να παρέμβουν στην αντιμετώπιση ενός τόσο πολύπλοκου θέματος το οποίο έχει ιστορικές, κοινωνικές, ψυχολογικές, συναισθηματικές, έμφυλες και πολιτισμικές διαστάσεις,

(β) στη δημιουργία ενός διεπιστημονικού δικτύου συνεργασίας, στα πρότυπα ενός πρωτοκόλλου συνεργασίας, με σαφείς και καθορισμένους ρόλους και αρμοδιότητες τόσο σε επίπεδο υπηρεσιών όσο και σε επίπεδο στελεχιακού δυναμικού, προκειμένου κάθε περιστατικό να αντιμετωπίζεται συντονισμένα, γρήγορα και αποτελεσματικά για τη βέλτιστη προστασία των θυμάτων, τη δίωξη του θύτη και την απόδοση της δικαιοσύνης.

Το σχεδιασμό και την υλοποίηση του επιμορφωτικού προγράμματος ανέλαβαν από κοινού στην Ελλάδα το ΚΕΝΤΡΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ – ΔΙΟΤΙΜΑ και το ΚΕΝΤΡΟ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ «ΔΗΜΗΤΡΑ». Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες υλοποιήθηκαν στην πόλη της Αθήνας το διάστημα Μαρτίου-Απριλίου 2012 και υποστηρίχτηκαν τόσο από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εσωτερικών όσο και από τη Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

**ΚΕΝΤΡΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ «ΔΙΟΤΙΜΑ»**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
1. ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ (2000-2013).....	6
2. ΟΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ.....	8
3. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ.....	13
4. ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ.....	24
5. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΤΩΝ LEX OPERATORS ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.....	27
6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ & ΣΥΝΕΡΓΙΑΣ ΤΩΝ LEX OPERATORS.....	30
6.1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΩΝ LEX OPERATORS.....	30
6.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ -ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΦΟΡΕΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	31
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	34
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	36

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι πολιτικές για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών στην Ελλάδα είναι σχετικά πρόσφατες σε σύγκριση με τις πολιτικές των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Σήμερα, σε μια εποχή όπου η κοινωνική συνοχή απειλείται λόγω της οικονομικής κρίσης που μαστίζει την Ελλάδα ως χώρα της ευρωζώνης, είναι κρίσιμο να κατανοήσουμε σε βάθος τον προβληματικό τρόπο με τον οποίο συνεργάζονται μεταξύ τους οι υφιστάμενες δομές υποστήριξης των γυναικών θυμάτων βίας και οι άλλοι θεσμικοί και υπηρεσιακοί φορείς, ώστε να βρούμε τις κατάλληλες απαντήσεις τόσο σε θεσμικό επίπεδο όσο και στο πεδίο της κοινωνικής αλληλεγγύης και συνοχής.

Στο κείμενο που ακολουθεί, θα παρουσιάσουμε αρχικά μια σύντομη περιοδολόγηση των βασικών πολιτικών για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών στην Ελλάδα, καθώς και τις δεσμεύσεις της χώρας απέναντι στις Ευρωπαϊκές Αρχές και τους διεθνείς θεσμούς. Στη συνέχεια θα περιγράψουμε την σημερινή υπάρχουσα κατάσταση τόσο σε θεσμικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο των υποστηρικτικών δομών, παρουσιάζοντας μια σύντομη ανάλυση του ισχύοντος νομικού πλαισίου. Η εμπειρία της οργάνωσης και υλοποίησης του προγράμματος επιμόρφωσης των LEX OPERATORS στην Αθήνα τον περασμένο Μάρτιο εμπλούτισε τις απόψεις μας για ένα πλαίσιο αρχών – πρωτοκόλλου λειτουργίας και συνέργιας των δημόσιων και ιδιωτικών lex operators αντίστοιχα. Τα βασικά σημεία ενός τέτοιου πρωτοκόλλου εκθέτουμε επίσης στο παρόν κείμενο, συνοδεύοντάς το τέλος, με τις προτάσεις μας για τη βελτίωση της ποιότητας λειτουργίας τους και της αποτελεσματικής τους παρέμβασης.

1. ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ (2000-2013)

Όπως είναι γνωστό, οι πολιτικές για την ισότητα των φύλων στην Ελλάδα, αποτέλεσαν αντικείμενο διακριτής δημόσιας πολιτικής από το 1981, δηλαδή με μια σημαντική υστέρηση αφού οι αντίστοιχες Ευρωπαϊκές πολιτικές χρονολογούνται ήδη από την δεκαετία του 1970. Η υστέρηση αυτή ακολούθησε και τις εξειδικευμένες πολιτικές για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών.

Οι αρχικές ειδικότερες δεσμεύσεις της χώρας προέρχονται από τη Σύμβαση για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW) που υπεγράφη το 1979 και την οποία η Ελλάδα έχει κυρώσει ήδη από το 1983 (Ν. 1342/1983). Το 2001 κύρωσε και το Προαιρετικό της Πρωτόκολλο (Ν. 2952/2001). Όμως η Έκθεση της Επιτροπής του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Διακρίσεων σε βάρος των γυναικών, αξιολογώντας το 2002 την πρόοδο της Ελλάδας στον τομέα αυτό, στη βάση της ελληνικής Έκθεσης 1996-2000, συνέστησε την ταχεία υιοθέτηση νομοθεσίας για την ενδοοικογενειακή βία και τη βία κατά συνοικούντων προσώπων και τη λήψη μέτρων ευαισθητοποίησης της κοινωνίας μέσω των ΜΜΕ και των σχολικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η Σύσταση που απηύθυνε στην Ελλάδα η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, στις 31 Μαρτίου 2005, εξετάζοντας την πορεία εφαρμογής του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και τα Πολιτικά Δικαιώματα. Η Επιτροπή αυτή συνέστησε την προώθηση συγκεκριμένων νομοθετικών διατάξεων για την ενδοοικογενειακή βία και τη βία κατά συνοικούντων στην ποινική νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένου και του βιασμού στον γάμο. Εξάλλου η Ελλάδα υπέγραψε το Μάιο του 2011 στην Κωνσταντινούπολη τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη της Βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας η οποία μέλλει να κυρωθεί.¹

Η ψήφιση του Ν. 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία, τον οποίο θα αναλύσουμε σε επόμενο κεφάλαιο, έβαλε προσωρινά ένα τέρμα στις παραπάνω συνεχόμενες συστάσεις.

¹ Η σύμβαση παρατίθεται σε www.isotita.gr

Στην Ελλάδα υπάρχει το τελευταίο διάστημα μια ανανέωση του γενικότερου πεδίου παρέμβασης σχετικά με τη βία κατά των γυναικών. Συνοπτικά μπορούμε να πούμε ότι έχει διαμορφωθεί ένα πλαίσιο δυο ταχυτήτων που αποτελείται από την μια, από τους κλασικούς θεσμικούς και υπηρεσιακούς φορείς (αστυνομία, ιατροδικαστική υπηρεσία – νοσηλευτικό προσωπικό, εισαγγελείς, δικαστές, δικηγόροι, κοινωνικές υπηρεσίες δήμων) και από την άλλη, από μια μερική αλλά εξαιρετικά σημαντική ανανέωση και επέκταση του υπό δημόσιο έλεγχο δικτύου των δομών υποστήριξης (ξενώνες, Συμβουλευτικά Κέντρα). Παράλληλα, η μεταρρύθμιση στην περιφερειακή και τοπική αυτοδιοίκηση (Καλλικράτης) και την εκχώρηση της άσκησης κοινωνικής πολιτικής εκ μέρους τους, δημιούργησε το θεσμικό πλαίσιο για τη δημιουργία δομών και υπηρεσιών κοινωνικού χαρακτήρα, με την ενσωμάτωση της οπτικής του φύλου (Gender mainstreaming), αλλά με πολλά προβλήματα ακόμη, που έχουν να κάνουν κυρίως με την ορθολογική κατανομή τους και την έλλειψη υλικών και ανθρώπινων πόρων.

Το ζήτημα της ανάπτυξης της Κοινωνίας των Πολιτών, παραμένει ανοιχτό, καθώς οι λίγες και περιορισμένης εμβέλειας θεματικές ΜΚΟ ή άλλες εθελοντικές οργανώσεις αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα στη χρηματοδότηση της δράσης τους, εξαρτώμενες σχεδόν αποκλειστικά από την κρατική – ευρωπαϊκή επιχορήγηση, εμποδιζόμενες έτσι να παίξουν έναν σημαντικό συμπληρωματικό ρόλο δίπλα στις δημόσιου χαρακτήρα υποστηρικτικές δομές και υπηρεσίες.

Ειδικότερα, η κατάσταση σήμερα στην Ελλάδα, παρά την θέσπιση και εφαρμογή των νόμων 3064/2002 (Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών) και 3500/2006 (Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις), δεν έχει διαφοροποιηθεί ως προς το μέγεθος και την έκταση της παράνομης διακίνησης των γυναικών με στόχο την σεξουαλική εκμετάλλευση και της ενδοοικογενειακής βίας. Αντίθετα, αυξήθηκαν οι δολοφονίες γυναικών από τους συντρόφους τους, τα εγκλήματα τιμής, η σωματική και ψυχολογική κακοποίηση των γυναικών. Ενδεικτικά: Κατά το 2009 (μέχρι και τον Σεπτέμβριο) τα Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΙΦ στην Αθήνα και τον Πειραιά δέχθηκαν 1.661

τηλεφωνήματα και διεξήγαγαν 657 ραντεβού με γυναίκες οι οποίες ζήτησαν και έλαβαν ψυχοκοινωνική στήριξη και νομική συμβουλευτική για θέματα κακοποίησης.

2. ΟΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

Πρώτη φορά εκπονείται στην Ελλάδα ολοκληρωμένο πρόγραμμα δράσης για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας (διακριτό από το πρόγραμμα ισότητας του οποίου τμήμα αποτελούσε μέχρι σήμερα) με πλήρη **χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ**.

Οι βασικές δέσμες **δράσεων του εθνικού προγράμματος** αφορούν:²

α. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ - Βελτίωση και ενίσχυση της νομοθεσίας

Στο πλαίσιο της αναθεώρησης του Ποινικού Κώδικα πρόκειται να αναθεωρηθούν οι νόμοι για την ενδοοικογενειακή βία (Ν.3500/2006) ο νόμος για τον βιασμό και την εμπορία ανθρώπων – διακίνηση γυναικών (trafficking). Άμεση προτεραιότητα αποτελεί η επικύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Δράση κατά της Διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων του 2005

β. ΔΟΜΕΣ - Δημιουργία Συμβουλευτικών Κέντρων και Ξενώνων

- Προβλέπεται η δημιουργία **δώδεκα (12) Συμβουλευτικών Κέντρων** της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ), ένα σε κάθε διοικητική περιφέρεια της χώρας και αναβαθμίστηκαν τα **δύο (2) Κέντρα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων** που λειτουργούν ήδη στην Αττική, ένα στην Αθήνα και ένα στον Πειραιά. Τα Κέντρα **προβλέπεται να στελεχωθούν** με επιστημονικό προσωπικό (ψυχολόγος, κοινωνικός λειτουργός, νομικός, διοικητικός υπάλληλος).

² Πηγή: http://www.isotita.gr/var/uploads/Press/25112009_Ethniko_programma_bia.pdf.

Η υλοποίηση του Εθνικού Προγράμματος και οι δέσμες δράσεων οι οποίες παρουσιάζονται δεν έχει ολοκληρωθεί και επομένως παρατίθεται ως σχεδιασμός και προβλεπόμενες δράσεις.

- **Προβλέπεται η δημιουργία ξενώνων** από τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης στις πρωτεύουσες των 13 Περιφερειών όπου υπάρχουν τα Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΙΦ και αναβαθμίστηκε ο **ένας ξενώνας** που ήδη λειτουργεί. Οι ξενώνες είναι δυναμικότητας 20 θέσεων διαμονής ο καθένας για τις γυναίκες με τα παιδιά τους, με εξειδικευμένο σε θέματα βίας επιστημονικό προσωπικό
- **Λειτουργεί ήδη μια τηλεφωνική γραμμή SOS εθνικής εμβέλειας** της ΓΓΙΦ για την άμεση συμβουλευτική υποστήριξη των γυναικών θυμάτων βίας σε 24/ωρη βάση /365 ημέρες το χρόνο. Η γραμμή λειτουργεί σε περισσότερες γλώσσες για να καλύψει τις ανάγκες των μεταναστριών.

γ. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ - Ανάπτυξη υπηρεσιών υποστήριξης, νομική βοήθεια, ηλεκτρονική πληροφόρηση

Παροχή υποστήριξης και αρωγής **από τα Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΙΦ και τους Ξενώνες των ΟΤΑ:**

- Ενημέρωση και εξειδικευμένη πληροφόρηση
- Ψυχοκοινωνική στήριξη των κακοποιημένων γυναικών και των παιδιών τους
- Νομική Συμβουλευτική και πληροφόρηση για τα δικαιώματά τους
- Παραπομπή ή και Συνοδεία των γυναικών στις αστυνομικές και εισαγγελικές αρχές, στα νοσοκομεία, σε άλλες υπηρεσίες.

Συμβουλευτικές υπηρεσίες για την κοινωνική και οικονομική ένταξη των κακοποιημένων γυναικών από άλλους φορείς (ΟΑΕΔ, Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας κ.λ.π):

- Παροχή **νομικής βοήθειας** (legal aid) σε συνεργασία με τους Δικηγορικούς Συλλόγους.
- **Ηλεκτρονική πληροφόρηση και συμβουλευτική** με αυτοεξυπηρέτηση (e-services) μέσω της διαδικτυακής πύλης (portal) της ΓΓΙΦ.

δ. ΠΡΟΛΗΨΗ - Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης

Καμπάνιες ενημέρωσης της κοινής γνώμης για τις μορφές βίας λόγω φύλου (ενδοοικογενειακή βία, trafficking, βιασμός, κλπ) που απευθύνεται:

- Αφενός σε γυναίκες με σύνθημα τύπου ΣΠΑΣΤΕ ΤΗ ΣΙΩΠΗ ώστε να ενθαρρυνθούν να απευθυνθούν στα συμβουλευτικά κέντρα και να ζητήσουν αρωγή
- Αφετέρου σε άνδρες με σύνθημα τύπου ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΝΟΧΗ ώστε να ενθαρρυνθούν να δηλώσουν ότι δεν είναι βίαιοι π.χ. καμπάνια της «λευκής κορδέλας». Επιπροσθέτως σε συνεργασία με το **Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης** αποτρέπεται η διάδοση μηνυμάτων που καλλιεργούν την προσβολή της αξιοπρέπειας των γυναικών και αναπαράγουν πράξεις βίας κατά των γυναικών.

ε. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ - Κατάρτιση στελεχιακού δυναμικού της Δημόσιας Διοίκησης

Κατάρτιση δημόσιων λειτουργιών

Προβλέπεται κατάρτιση όλων των δημόσιων λειτουργιών στους οποίους απευθύνονται τα θύματα βίας για να ζητήσουν βοήθεια (αστυνομικοί, επαγγελματίες υγείας και πρόνοιας εισαγγελείς, δικαστές κλπ) αλλά και των σωφρονιστικών υπαλλήλων στις γυναικείες φυλακές, ώστε να αντιμετωπίζουν ορθότερα και με ευαισθησία όσους εμπλέκονται σε πράξεις βίας κατά των γυναικών. Τα προγράμματα εκπαίδευσης υλοποιούνται σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης.

Κατάρτιση των στελεχών των συμβουλευτικών κέντρων και των ξενώνων.

Τα στελέχη των συμβουλευτικών κέντρων και των ξενώνων (κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, κλπ) θα εκπαιδευθούν στις σύγχρονες προσεγγίσεις των θυμάτων και των θυτών στις περιπτώσεις βίας ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν με επάρκεια τα προβλήματα που θα παρουσιασθούν.

στ. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ- ΕΡΕΥΝΑ

Επαναλαμβανόμενη πανελλαδική δειγματοληπτική έρευνα πληθυσμού για τη διερεύνηση των παραμέτρων της έμφυλης βίας και των συνεπειών της στις συνθήκες ζωής και εργασίας γυναικών και ανδρών.

Κοινωνιολογική έρευνα για τα εγκλήματα τιμής, τις δολοφονίες γυναικών – συντρόφων και τους βιασμούς ώστε να διερευνηθούν οι συνθήκες οι οποίες καλλιεργούν επιθετικές συμπεριφορές.

Ανάπτυξη εργαλείων παρακολούθησης του φαινομένου (δείκτες, εκθέσεις των συναρμόδιων Υπουργείων – συμβάντα της Αστυνομίας, περιστατικά των νοσοκομείων, ιατρικά πρωτόκολλα για κακοποίηση κλπ.

ζ. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Οι γυναικείες οργανώσεις και γενικότερα οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών αναμένεται να ενισχύσουν τις δημόσιες πολιτικές αντιμετώπισης των φαινομένων της βίας και κατ' επέκταση της ισότητας των φύλων. Στο πλαίσιο του προγράμματος ενίσχυσης των ΜΚΟ για την ισότητα των φύλων θα δοθεί πρόσθετη ενίσχυση για συγκεκριμένες δράσεις που θα σχεδιασθούν για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών.

η. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ

Έναρξη **διυπουργικής συνεργασίας** με τα συναρμόδια Υπουργεία Προστασίας του Πολίτη (συνεργασία στην καταπολέμηση του trafficking και της ενδοοικογενειακής βίας) και Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας (για την αρωγή στα θύματα) με στόχο τον συντονισμό των ενεργειών και την ένταξη της διάστασης του φύλου στις πολιτικές τους (gender mainstreaming).

Δραστηριοποίηση του Εθνικού Παρατηρητηρίου για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών που ιδρύθηκε από την Γραμματεία Ισότητας των Φύλων το 2003 με τη συμμετοχή των γυναικείων οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο αυτό.

Το νέο θεσμικό πλαίσιο ως προς την ριζική αναδιάρθρωση του αυτοδιοικητικού συστήματος της χώρας και οι νέες δυνατότητες υλοποίησης πολιτικών για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών σε τοπικό – περιφερειακό επίπεδο.

Με την εφαρμογή του Νόμου 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης» και την διαμόρφωση νέων ευρύτερων αυτοδιοικητικών ενοτήτων περιφερειακού επιπέδου συντίθεται ένα νέο τοπίο στο χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, το οποίο έχει ποιοτικά και

ποσοτικά χαρακτηριστικά που το αναδεικνύουν σε φορέα χάραξης και υλοποίησης πολιτικών τόσο σε τοπικό όσο και σε υπερτοπικό επίπεδο. Ανοίγονται σοβαρές δυνατότητες για τα ζητήματα που αφορούν στην ισότητα των φύλων, μεταξύ των οποίων η καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών κατέχει εξέχουσα θέση, στο βαθμό που οι ανανεωμένες δημοτικές και περιφερειακές υπηρεσίες θα αναλάβουν να καταρτίσουν Τοπικά Προγράμματα Ισότητας των Φύλων με στοχευμένες δράσεις.³

Πλαίσιο συνεργασίας ΓΓΙΦ με Δικηγορικούς Συλλόγους της χώρας.

Η ΓΓΙΦ έχει υπογράψει ένα πρωτόκολλο συνεργασίας με τους Δικηγορικούς Συλλόγους της χώρας, ώστε να εξασφαλίσει κατά το δυνατόν την δικαστική συμπαράσταση των γυναικών θυμάτων βίας που καταφεύγουν στους ξενώνες και τα ΣΚ και επιθυμούν την δικαστική διερεύνηση της κακοποίησης τους με βάση τον νέο Νόμο 3500/2006, αλλά και άλλων ζητημάτων που σχετίζονται έμμεσα ή άμεσα. (διαζύγιο, ασφαλιστικά μέτρα για την επιμέλεια τέκνων, κλπ). Αυτό προϋποθέτει ειδική εκπαίδευση που θα πρέπει να λάβουν οι δικηγόροι μέλη των Συλλόγων που επιθυμούν να ενταχθούν σε μια λίστα Νομικής Βοήθειας, σε θέματα που άπτονται της ισότητας των φύλων και της υποστήριξης θυμάτων βίας ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στο σύνθετο έργο της δικαστικής υποστήριξης των θυμάτων και της συνεργασίας με τα εξειδικευμένα στελέχη των ΣΚ και Ξενώνων .

---

³ Βλ. και σχετική πρόβλεψη για την σύσταση σε κάθε έδρα Περιφέρειας Περιφερειακών Επιτροπών Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Βίας κατά των Γυναικών (Π.Ε.Π.Α.Β.) στην οποία κατέληξε το Πόρισμα της «Ειδικής Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής για την Επεξεργασία Νόμου για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών 2010 -2012»

http://www.isotita.gr/var/uploads/POLICIES/NOMOPARASKEBASTIKES%20EPITROPES/PORISMA_ODE_BIAS.pdf

3. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ

Η ενδοοικογενειακή βία προβλέπεται στο ν. 3500/06 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις» ο οποίος περιλαμβάνει συνοπτικά τις παρακάτω ρυθμίσεις:

α. Ορίζει την ενδοοικογενειακή βία, την οικογένεια ή κοινότητα και το θύμα. Σύμφωνα με το αρ.1 ως ενδοοικογενειακή βία θεωρείται «η τέλεση αξιόποινης πράξης σε βάρος μέλους της οικογένειας, σύμφωνα με τα άρθρα 6,7,8 και 9 του ν. 3500/06 και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα. Επίσης ως Οικογένεια ή κοινότητα θεωρείται: α) το σχήμα που αποτελείται από συζύγους ή γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους, β) οι συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορισθεί μέλος της οικογένειας, εφόσον συνοικούν, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο που συνοικεί στην οικογένεια και γ) η μόνιμη σύντροφος του άνδρα ή ο μόνιμος σύντροφος της γυναίκας και τα τέκνα, κοινά ή ενός εξ αυτών, εφόσον τα πρόσωπα αυτά συνοικούν, όπως και οι τέως σύντροφοι. Η οικογένεια εδώ διακρίνεται στην οικογένεια με τη στενή έννοια του όρου, όπου η σχέση των συζύγων μεταξύ τους, των γονέων και τέκνων, κοινών ή ενός εκ των συζύγων, δικαιολογεί την αυστηρή αντιμετώπιση αυτών των εγκλημάτων, ανεξάρτητα από το εάν αυτοί συνοικούν, και στην οικογένεια με την ευρύτερή της έννοια (οιονεί οικογένεια), δηλ. συγγενείς μέχρι τετάρτου βαθμού –ο τέταρτος βαθμός επελέγη για το λόγο ότι μέχρι τον τέταρτο βαθμό επέρχεται η εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή. Επίσης η ρύθμιση αυτή αφορά τους μόνιμους συντρόφους τα τέκνα τους, κοινά, ενός εξ αυτών ή εξ υιοθεσίας, εφόσον συνοικούν. Με τον όρο της συνοίκησης προστατεύονται επίσης όλα τα ανήλικα πρόσωπα τα οποία συνοικούν με την οικογένεια ανεξάρτητα από τη σχέση και το λόγο συνοίκησης. Τέλος, ως θύμα ενδοοικογενειακής βίας θεωρείται κάθε πρόσωπο της προηγούμενης παραγράφου σε βάρος του οποίου τελείται αξιόποινη πράξη κατά τα άρθρα 6,7,8 και 9 του παρόντος. Θύμα είναι και το μέλος, στην οικογένεια του οποίου τελέσθηκε αξιόποινη πράξη, κατά τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και ο

ανήλικος κατά την παράγραφο 2, ενώπιον του οποίου τελείται μία από τις αξιόποινες πράξεις της παρούσας διάταξης. Διευρύνεται η έννοια του θύματος και ως εκ τούτου ο κύκλος των αμέσως ζημιωθέντων και άρα δικαιουμένων σε παράσταση πολιτικής αγωγής σε τρίτα πρόσωπα που έχουν υποστεί αντανakλαστικές ζημιές.⁴

β) Απαγορεύει τη χρήση βίας διακηρύττοντας σε κάθε κατεύθυνση στο αρ.2 ότι « Η άσκηση βίας κάθε μορφής μεταξύ των μελών της οικογένειας απαγορεύεται». Η νομική εννοιολόγηση της βίας για την οποία επέρχονται οι κυρώσεις που προβλέπονται από το νόμο γίνεται στην αιτιολογική έκθεση του νόμου 3500/06. Η βία ορίζεται με βάση τις μορφές εκδήλωσής της και μάλιστα στις «κυριότερες μορφές» της, όπως τη σωματική βία (απόλυτη και ψυχολογική), τη βία κατά πραγμάτων, την παράνομη βία και απειλή και τέλος τον ψυχικό και σωματικό βασανισμό του θύματος. Μάλιστα περαιτέρω και για την εννοιολόγηση των σοβαρότερων μορφών βίας (όπως του βιασμού, η ποινικοποίηση του οποίου αποτελούσε και διεθνή δέσμευση της χώρας μας), οι συντάκτες της αιτιολογικής έκθεσης παραπέμπουν στη Διακήρυξη του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών.

γ) Περιλαμβάνει την ενδοοικογενειακή βία στα τεκμήρια κλονισμού του γάμου αντικαθιστώντας το δεύτερο εδάφιο του αρ. 1439 Α.Κ.⁵

δ) Απαγορεύει τη σωματική βία σε βάρος των ανηλίκων προβλέποντας ότι «Επί ασκήσεως σωματικής βίας σε βάρος ανηλίκου, ως μέσου σωφρονισμού στο πλαίσιο της ανατροφής του, εφαρμόζεται το άρθρο 1532 του ΑΚ».

Πολλές επιφυλάξεις έχει προκαλέσει η διατύπωση του άρθρου ότι η εφαρμογή του άρ.1532 του ΑΚ εφαρμόζεται στην περίπτωση που η βία κατά του ανηλίκου ασκείται

---

⁴ Σε έκθεση επί του Νομοσχεδίου «για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», Α' Διεύθυνση Επιστημονικών μελετών, Τμήμα Νομοτεχνικής Επεξεργασίας Σχεδίων και Προτάσεων Νόμων, Ποιν. Χρον. ΝΖ/2007, σελ. 94

⁵ Για περισσότερα βλ. Δ. Παπαδοπούλου- Κλαμαρή «Αστικές διατάξεις του ν. 3500/06 για την ενδοοικογενειακή βία», Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν. 3500/06. Πρακτικά Επιμορφωτικής ημερίδας 28/6/07, επιμ. Φ. Μηλιώνη, εκδ.Α. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, 2008 σελ.197-200.

ως μέσο σωφρονισμού, ως να επιτρέπεται στις άλλες περιπτώσεις που ενδεχόμενα ασκείται, π.χ. για λόγους διαπαιδαγώγησης.⁶

ε) Προβλέπει τη χρηματική ικανοποίηση του παθόντος λόγω ηθικής βλάβης η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη των 1000 ευρώ, εκτός εάν ο παθών ζητήσει μικρότερο ποσό.

στ) Προβλέπει για την απλή και συνεχή σωματική βλάβη, φυλάκιση ενός έτους, για την επικίνδυνη σωματική βλάβη, φυλάκιση 2 ετών, για τη βαριά σωματική βλάβη, κάθειρξη μέχρι 10 ετών, για τη βαριά σκοπούμενη σωματική βλάβη κάθειρξη, για την παράνομη βία, φυλάκιση έξι μηνών, για την απειλή φυλάκιση τουλάχιστον 10 ημερών και για την προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας φυλάκιση μέχρι 2 ετών.

ζ) Προστατεύει την έγκυο γυναίκα και τα άλλα ευάλωτα μέλη της οικογένειας από την ενδοοικογενειακή βλάβη που τελείται σε βάρος τους.

η) Ποινικοποιεί το βιασμό στο γάμο τροποποιώντας τις διατάξεις των άρθρων 336 παρ.1 και 338 παρ.1 ΠΚ και απαλείφοντας τον όρο «εξώγαμη», ώστε ο βιασμός και η κατάχρηση σε ασέλγεια να είναι αξιόποινες και όταν τελούνται εντός του γάμου.

θ) Ενισχύει το πλαίσιο του προστατευτικού πλέγματος με στόχο τη γρήγορη εκδίκαση των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας, την αποφυγή της «δευτερογενούς» θυματοποίησης των θυμάτων και την προστασία τους από τον κοινωνικό τους διασυρμό, γεγονός που καθιστούσε πολλές φορές ανέφικτη την καταγγελία των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.

ι) Προβλέπει την ποινική διαμεσολάβηση (αρ.11-14). Η ποινική διαμεσολάβηση είναι πρωτόγνωρος θεσμός στη χώρα μας, παρά το γεγονός ότι ως αναμορφωτικό μέτρο με τη μορφή της «συνδιαλλαγής μεταξύ ανηλίκου και δράστη και θύματος για έκφραση συγγνώμης και εν γένει εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης» προβλέφθηκε στο άρ. 122 παρ.1 στοιχ. Ε' του ΠΚ (άρ.1 του Ν. 3189/2003). Η διαμεσολάβηση αφορά τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας που έχουν πλημμεληματικό χαρακτήρα, με στόχο το θύμα να έχει τα μέσα ασφάλειας εκείνα προκειμένου να καταγγείλει τη βίαιη συμπεριφορά που υφίσταται χωρίς να

---

⁶ Ειδικότερα βλ. Γ. Μόσχος « Η προστασία του παιδιού από τη βία στην οικογένεια, ο Νόμος 3500/06 και ο Συνήγορος του Παιδιού» σε Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06. Πρακτικά Επιμορφωτικής ημερίδας 28/6/07», ό. Παρ. σελ. 87-107.

ενεργοποιείται ο ψυχοφθόρος, χρονοβόρος, στιγματιστικός μηχανισμός της ποινικής δικαιοσύνης με τη στενή του έννοια. Ο θεσμός αυτός παρέχει στα θύματα τη δυνατότητα να συμμετάσχουν σε μία διαδικασία με έναν αμερόληπτο τρίτο, η οποία θα έχει στόχο να βρεθούν τρόποι επίλυσης αυτής της συμπεριφοράς.

Η διαδικασία ενεργοποιείται είτε με την έναρξη προκαταρκτικής εξέτασης μετά από έγκληση του θύματος ή καταγγελία τρίτου είτε με την κίνηση της διαδικασίας του αυτόφωρου. Η δυνατότητα της διαμεσολάβησης διερευνάται από τον αρμόδιο εισαγγελέα.⁷

Από την πλευρά του ο φερόμενος ως δράστης, προκειμένου να ξεκινήσει η διαδικασία της διαμεσολάβησης, θα πρέπει να δηλώσει ανεπιφύλακτα ότι είναι πρόθυμος σωρευτικά: α) να υποσχεθεί ότι δεν θα τελέσει στο μέλλον οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας (λόγος τιμής) και ότι σε περίπτωση συνοίκησης, δέχεται να μείνει εκτός οικογενειακής κατοικίας για εύλογο χρονικό διάστημα, εάν το προτείνει το θύμα. Για την υπόσχεση αυτή συντάσσεται έκθεση, κατά τα άρθρα 148 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, β) να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα, σε όποιο τόπο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται τούτο αναγκαίο από τους αρμόδιους θεραπευτές. Ο υπεύθυνος του προγράμματος πιστοποιεί την ολοκλήρωση της παρακολούθησής του. Το σχετικό πιστοποιητικό επισυνάπτεται στο φάκελο της δικογραφίας. Αναφέρονται δε σε αυτό αναλυτικά το αντικείμενο του συμβουλευτικού προγράμματος και ο αριθμός των συνεδριών που παρακολούθησε ο ενδιαφερόμενος, γ) να άρει ή να αποκαταστήσει, εφόσον είναι

---

⁷ Πολλές επιφυλάξεις έχουν διατυπωθεί τόσο για τους εισαγγελείς όσο και για τους αστυνομικούς, οι οποίοι, παρά τις φιλότιμες προσπάθειές τους εξαιτίας του φόρτου κυρίως της εργασίας τους αλλά και της μη εξειδίκευσής τους, επιφορτίζονται και με επιπλέον βάρη και ευθύνες. Ως εκ τούτου, εκφράζεται η άποψη ότι «είναι αναγκαία η ίδρυση και ενίσχυση υποστηρικτικών δομών και η σύσταση ειδικού σώματος κατάλληλα εκπαιδευμένων οικογενειακών λειτουργών που θα μπορούν να συνδράμουν (τον εισαγγελέα), ή στους οποίους θα έχουν τη δυνατότητα να προσφύγουν απευθείας τα θύματα». Επίσης προτάσεις, όπως η στελέχωση της Αστυνομίας με ειδικευμένους αστυνομικούς ή η ενίσχυση των αστυνομικών τμημάτων με γυναίκες, κινούνται στην κατεύθυνση της βελτιστοποίησης των παρεχόμενων υπηρεσιών προς την αποτελεσματικότερη εφαρμογή του νόμου. Βλ. σχετικά Παρατηρήσεις και προτάσεις του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας στο σχέδιο νόμου για την ενδοοικογενειακή βία. Ο Αγώνας της γυναίκας, τεύχ.81, σελ 13

δυνατόν, τις συνέπειες που προκλήθηκαν από την πράξη και να καταβάλει εύλογη χρηματική ικανοποίηση στον παθόντα.

Αν το θύμα της ενδοοικογενειακής βίας είναι ανήλικος, η ποινική διαμεσολάβηση ενεργείται υπέρ αυτού και από κοινού από τον κατά τόπον αρμόδιο εισαγγελέα ανηλίκων και τον ασκούντα την επιμέλεια , εφόσον αυτός δεν είναι το ίδιο πρόσωπο με τον φερόμενο ως δράστη του εγκλήματος. Αν δεν υπάρξει ομοφωνία, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή. Ο ανήλικος δε που έχει συμπληρώσει το 14^ο έτος της ηλικίας του μπορεί, εφόσον το επιθυμεί, να παρίσταται σε αυτή και να ακούγεται.

Εφόσον συμφωνηθεί η διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης, τότε καταχωρίζεται σε ειδική μερίδα στο δελτίο ποινικού μητρώου και τηρείται για χρονικό διάστημα ίσο με το χρόνο παραγραφής που προβλέπεται από το νόμο για το έγκλημα στο οποίο αφορά. Αν ο ενδιαφερόμενος συμμορφωθεί προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης για το χρονικό διάστημα τριών ετών, τότε η σχετική διαδικασία ολοκληρώνεται και εξαλείφεται η ποινική δίωξη της πολιτείας για το έγκλημα που αφορά. Εάν ο Εισαγγελέας διαπιστώσει υπαίτια μη ολοκλήρωση της ποινικής διαμεσολάβησης, διακόπτει τη διαδικασία και προκαλεί την αναδρομική άρση των επελθόντων αποτελεσμάτων. Σε αυτή την περίπτωση ο Εισαγγελέας ανασύρει την υπόθεση από το αρχείο, η δε ποινική διαδικασία συνεχίζεται κατά τις σχετικές διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, χωρίς να επιτρέπεται πλέον η υποβολή νέου αιτήματος για ποινική διαμεσολάβηση. Ενόσω διαρκεί η ποινική διαμεσολάβηση, τελεί σε εκκρεμοδικία η πράξη στην οποία αυτή αφορά. Η άσκηση ποινικής δίωξης για πράξη για την οποία εξαλείφθηκε η ποινική δίωξη της πολιτείας, λόγω ολοκλήρωσης της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης, είναι απαράδεκτη. Η παραγραφή της πράξης αναστέλλεται μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολάβησης. Η άρνηση ενός εκ των διαδίκων να δεχθεί τη διαμεσολάβηση ή την αποτυχία ολοκλήρωσης της, για οποιαδήποτε αιτία, δεν επάγονται σε βάρος αυτών καμία αρνητική ουσιαστική ή δικονομική συνέπεια στην ποινική δίκη που ακολουθεί. Εξάλλου η συμφωνία των μερών για την έναρξη της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολάβησης ισχύει ως συμβιβασμός ως προς τις χρηματικές αξιώσεις για το έγκλημα της ενδοοικογενειακής βίας. Αν μέσα

στην τριετία από την αρχειοθέτηση με διάταξη του εισαγγελέα ο φερόμενος ως δράστης δεν συμμορφωθεί προς τους όρους της συμφωνίας, τότε αυτή μπορεί να ανατραπεί με πρωτοβουλία του παθόντος (αφορά κυρίως περιπτώσεις όπου ικανοποιήθηκαν μικρότερες αξιώσεις του θύματος), όσα, δε, έχουν καταβληθεί λόγω της συμφωνίας μπορεί να αναζητηθούν κατά τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού. Μετά την παρέλευση της τριετίας από την αρχειοθέτηση της υπόθεσης, ο συμβιβασμός πλέον δεν μπορεί να ανατραπεί για κανένα λόγο, ενώ αποκλείεται επίσης η αναζήτηση των καταβληθέντων σε συμμόρφωση προς τη συμφωνία για ποινική διαμεσολάβηση. Τα ίδια ισχύουν και για τη λύση του γάμου μέσα στην τριετία. Παρά το γεγονός ότι σκοπός του νόμου είναι η προστασία της οικογένειας, προβλέπεται ότι η συμφωνία των συζύγων για ποινική διαμεσολάβηση δεν παρακωλύει το δικαίωμα τους να ζητήσουν διαζύγιο ή να συναινέσουν σε διαζύγιο. Άλλο βέβαια εάν κατά την κρίση του δικαστηρίου η συμφωνία των συζύγων σε διαμεσολάβηση συνιστά συγγνώμη και κατά συνέπεια λόγο απόσβεσης του λόγου διαζυγίου.

Η ποινική διαμεσολάβηση είναι ένας νέος θεσμός, η επιτυχία του οποίου εξαρτάται κυρίως από τους Εισαγγελείς που καλούνται να τον εφαρμόσουν.⁸

Όμως από την ήδη σύντομη εφαρμογή του νόμου διαπιστώνεται προς το παρόν η μη ετοιμότητα των υπηρεσιών για την υλοποίησή του. Η κυριότερη δε δυσκολία στην εφαρμογή του νόμου έγκειται στην έλλειψη προγραμμάτων θεραπευτικού ή συμβουλευτικού χαρακτήρα, στην κατάλληλη στελέχωση των υπηρεσιών και την ανεπαρκή ενημέρωση και εκπαίδευση των επαγγελματιών.⁹

---

⁸ Με τη με αρ.501/εγκ2/8/2007 ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου προβλέπει: α) να οριστεί στις Εισαγγελίες Πρωτοδικών Αθηνών και Θεσσαλονίκης, αλλά και σε όσες το επιτρέπει ο αριθμός των υπηρετούντων εισαγγελικών λειτουργών, με πράξη του διευθύνοντος τις Εισαγγελίες αυτές συγκεκριμένος εισαγγελικός λειτουργός, με τον αναπληρωτή του, για την επεξεργασία και τον χειρισμό των δικογραφιών που αναφέρονται σε ζητήματα εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας καθώς και σε ζητήματα ποινικής διαμεσολάβησης, β) να φροντίσουν οι εισαγγελείς για την τήρηση ειδικού αρχείου τοποθέτησης των δικογραφιών του άρ. 12 παρ. 5 εδ. Β' του ν.3500/06 και γ) να ενημερώσουν τους υπαλλήλους των γραφείων ποινικού μητρώου για τις διατάξεις που εκδίδονται κατά τη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης.

⁹ Στο με αρ. ΓΓ/1958/9-3-2007 έγγραφο της Γενικής Γραμματέα Ισότητας προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης σημειώνεται χαρακτηριστικά: «Από επαφές μας με αρμόδιους εισαγγελείς, με την ευκαιρία περιστατικών που προσέφυγαν στα Συμβουλευτικά μας Κέντρα, διαπιστώσαμε ότι μέχρι στιγμής δεν έχει ξεκινήσει η διαδικασία ποινικής διαμεσολάβησης στην Αθήνα και τον Πειραιά χωρίς

ια) Περιλαμβάνει μία σειρά δικονομικών διατάξεων. Οι δικονομικές αυτές διατάξεις δίνουν έμφαση στα ακόλουθα: α) τα μέτρα που διατάσσονται από το δικαστήριο σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, π.χ. στην απομάκρυνση του καθ' ου από την οικογενειακή οικία, τη μετοίκηση του, την απαγόρευση να προσεγγίζει τον τόπο κατοικίας και εργασία του παθόντος κ.ά. μέτρα, τα οποία ήδη εφαρμόζονται επιτυχώς σε άλλες χώρες του εξωτερικού, ΗΠΑ, Αυστρία, Σουηδία, αποτρέποντας την υποτροπή και τη θυματοποίηση, β) παρέχουν ιδιαίτερη προστασία στους ανήλικους- θύματα βίας, οι οποίοι και δυσκολεύονται να καταγγείλουν τις πράξεις βίας εναντίον τους, προλαμβάνοντας την ενδεχόμενη ατιμωρησία των δραστών. Λόγω κυρίως και της ιδιαίτερης εγγύτητας της σχέσης τους, προβλέπει ότι η παραγραφή των σχετικών εγκλημάτων αρχίζει από τη μέρα της ενηλικίωσής τους, ότι η αναστολή της παραγραφής δεν έχει χρονικό περιορισμό (δηλ. η εκδίκαση των πλημμελημάτων μπορεί να γίνει και μετά την παρέλευση οκτώ ετών από το χρόνο τελέσεώς τους), ότι δεν κλητεύονται ως μάρτυρες στο δικαστήριο, εκτός εάν η εξέτασή τους κρίνεται αναγκαία, αλλά ότι η κατάθεση τους αναγιγνώσκεται, εφόσον υπάρχει, γ) προβλέπουν ότι η ποινική δίωξη των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας ασκείται αυτεπάγγελα, ενώ σε βάρος του υπαιτίου εφαρμόζεται η διαδικασία που προβλέπεται για τα πλημμελήματα που καταλαμβάνονται επ' αυτοφώρω (περιλαμβάνοντας και την υποχρεωτική κράτηση του κατηγορουμένου επί τριημέρου σε περίπτωση αναβολής), εξασφαλίζοντας την ταχεία απονομή της δικαιοσύνης και αποτρέποντας κάθε προσπάθεια συναλλαγής δράστη-θύματος,

---

ωστόσο να έχει ανασταλεί η εφαρμογή των σχετικών διατάξεων. Προέκυψε επίσης ότι υπάρχει ανάγκη έκδοσης εγκυκλίου για την εφαρμογή του νόμου και πραγματοποίησης ειδικών εκπαιδευτικών σεμιναρίων για την περαιτέρω ενημέρωση των εισαγγελέων. Επίσης θεωρούμε ότι θα πρέπει να διευκρινιστεί το ειδικό συμβουλευτικό-θεραπευτικό πρόγραμμα που ορίζει το άρ.11 παρ.2 εδ. Β του ν.3500/06, με την αποστολή καταλόγων με δημόσιους φορείς στους οποίους θα παραπέμπεται το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η τέλεση αδικήματος στο πλαίσιο του νόμου, προκειμένου να παρακολουθήσει θεραπευτικό πρόγραμμα». Ειδικά για τις διαστάσεις του νόμου αναφορικά με τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας βλ. Β. Τομαρά «Διαστάσεις της ενδοοικογενειακής βίας: Ο Ν. 3500/06 και ο ρόλος των ειδικών ψυχικής υγείας» σε Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06, επιμ. Φ. Μηλιώνη, Εκδ. Α.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008, σελ.77-86. Επίσης για τα θεραπευτικά προγράμματα ειδικά για άνδρες δράστες βλ. στο ίδιο Φ. Μηλιώνη « Η Γυναίκα Θύμα- Δράστης. Η προληπτική αξία τω προγραμμάτων για βίαιους άνδρες», σελ.285-300, Γ. Κατσίκη « Θεραπεία βίαιων ανδρών στο πλαίσιο της Ποινικής Διαμεσολάβησης. Διαπιστώσεις και προβληματισμοί με αφορμή το ν.3500/06», σελ.301-311.

δ) προωθεί τη συνεργασία των δικαστικών και προνοιακών υπηρεσιών προκειμένου να σχηματισθεί σαφής εικόνα για τα τεκταινόμενα στο οικογενειακό περιβάλλον, ε) προβλέπει την τήρηση της εχεμύθειας από τις αρμόδιες αστυνομικές αρχές και απαγορεύει κατά την προανάκριση που διενεργείται στο πλαίσιο της αυτόφωρης διαδικασίας να ανακοινώνουν οποιεσδήποτε πληροφορίες σχετικά με τα στοιχεία δράστη και θύματος και με οποιοδήποτε τρόπο, διασφαλίζοντας την αποφυγή της κοινωνικής διαπόμπευσης της οικογένειας αλλά και των μελών της.

ιβ) Περιλαμβάνει ρυθμίσεις για την αρωγή των θυμάτων. Τα θύματα της ενδοοικογενειακής βίας μπορούν να ζητήσουν ηθική συμπαράσταση και την αναγκαία υλική συνδρομή από ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ που λειτουργούν ειδικά για τους σκοπούς αυτούς υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και από τις κοινωνικές υπηρεσίες των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Επίσης καλούνται οι αστυνομικές αρχές να συνδράμουν σε αυτή την υποστήριξη των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, ενημερώνοντας τα ίδια τα θύματα αλλά και τους αρμόδιους φορείς. Για δε υλική συνδρομή αυτών των θυμάτων, προκειμένου να διεκδικήσουν δικαστικά τα δικαιώματά τους, προβλέπεται η εφαρμογή του δικαιώματος της πενίας άρ. 196 ΚΠολΔ ειδικά για τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων και τη ρύθμιση της προσωρινής και επείγουσας κατάστασης. Η εφαρμογή αυτής της διάταξης προϋποθέτει την ενίσχυση των υπάρχουσών εξειδικευμένων δομών, π.χ. των Συμβουλευτικών Κέντρων για τη Βία κατά των Γυναικών, είτε με την επέκτασή τους κυρίως σε πόλεις που δεν υπάρχουν τέτοιες δομές είτε με την αύξηση του στελεχιακού τους δυναμικού, την εκπαίδευση των στελεχών άλλων δομών του αμιγούς αλλά και ευρύτερου δημόσιου τομέα οι οποίες παρενθετικά ασχολούνται με θέματα ενδοοικογενειακής βίας στη διάσταση του φύλου, την εξειδίκευση των επαγγελματιών στην ιδιαιτερότητα της παροχής υπηρεσιών σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας, τη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων με τη δημιουργία Δικτύου αλλά και μίας Διαρκούς Επιτροπής συντονισμού και παρακολούθησης των δράσεων για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας κατά των συνοικούντων προσώπων, την ενεργοποίηση της τοπικής αυτοδιοίκησης, είτε σε επίπεδο ενημέρωσης του κοινού είτε σε επίπεδο παροχή υπηρεσιών. Επίσης

σε αυτή την κατεύθυνση και για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των παραπάνω θα πρέπει να προχωρήσει η χώρα μας στην εκπόνηση ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων όπως έχουν ήδη πράξει άλλες χώρες στο εξωτερικό.

ιγ)Ενθαρρύνει τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών στην αποκάλυψη περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας. Στο άρ. 23 προβλέπει ότι ο εκπαιδευτικός πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ο οποίος είτε γίνεται μάρτυρας είτε διαπιστώνει, στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού του έργου, ότι έχουν συμβεί σε βάρος του ανηλίκου καλείται να ενημερώσει χωρίς καθυστέρηση το διευθυντή της σχολικής μονάδας. Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας ανακοινώνει αμέσως την αξιόποινη πράξη στον αρμόδιο εισαγγελέα. Αυτή η πρόβλεψη του νόμου για την άμεση εμπλοκή της ποινικής δικαιοσύνης στο σχολικό περιβάλλον όπου παρέχεται εκπαίδευση έχει προκαλέσει τη δικαιολογημένη ανησυχία πολλών, καθόσον η παιδεία θα πρέπει να λειτουργεί απρόσκοπτα, χωρίς τη δαμόκλεια σπάθη της καταστολής.

Ο νόμος για την ενδοοικογενειακή βία από την άποψη του φύλου είναι πολύ σημαντικός. Παρόλα αυτά ο νόμος αυτός καυτηριάζεται¹⁰ σε δύο κυρίως σημεία

---

¹⁰ Για την κριτική του νόμου από την οπτική του φύλου βλ. κυρίως « Παρατηρήσεις και Προτάσεις για την ενδοοικογενειακή βία της ad hoc επιτροπής του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της γυναίκας», Αγώνας της Γυναίκας, τεύχ. 79, Ιούλιος – Δεκέμβριος 2005, αλλά και ολόκληρο το παραπάνω τεύχος, όπου με τον ειδικότερο τίτλο « Αφιέρωμα στην ενδοοικογενειακή βία» περιλαμβάνει εξαιρετική ύλη για την ενδοοικογενειακή βία, «Παρατηρήσεις και προτάσεις του Συνδέσμου για τα δικαιώματα της γυναίκας στο σχέδιο νόμου για την ενδοοικογενειακή βία», Ο Αγώνας της Γυναίκας, τεύχ. 81, Ιούλιος- Δεκέμβριος 2006, σελ. 11-13, « Αποσπάσματα από ακρόαση της Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου στη 2^η συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της Βουλής, που συζήτησε το σχέδιο νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», 30/8/2006, Ο Αγώνας της Γυναίκας, τεύχ. 81, Ιούλιος- Δεκέμβριος 2006, σελ.14-15, Α. Κοτσαμπάση « Η ενδοοικογενειακή βία ως κοινωνικό φαινόμενο και η παρεχόμενη έννομη προστασία στο Αστικό δίκαιο», Αρμενόπουλος, Οκτώβριος 2006, τευχ. 10, Α. Γούλιανου « Ο νόμος για την ενδοοικογενειακή βία» Καταργώντας τα εμπόδια. Συμβουλευτική και ενδυνάμωση γυναικών, επιμ. Λ. Τατά- Αρσέλ, Μ. Χαρίτου- Φατούρου, Θ. Αδαμάκη, εκδ. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2008, σελ. 339-354. Επίσης για την εν γένει κριτική του νόμου βλ. Χ. Δημόπουλου, « Το σχέδιο νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», ΠοινΔικ, 8-9/2006, έτος 9^ο, σελ.1040-1051, όπου παρά ρις εν γένει θετικές κρίσεις της νομοθετικής πρωτοβουλίας σημειώνεται ότι «εκείνο όμως που δεν επιδιώκει το παρόν σχέδιο νόμου – όπως ατυχώς ορισμένοι υποστήριξαν- είναι τη Μηδενική Ανοχή (No tolerance) , η οποία όχι μόνον εγγράφεται σε διαφορετικό είδος αντεγκληματικής πολιτικής, αλλά είναι ολοσχερώς αδύνατη η εφαρμογή της επί του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας», Θ. Παπαθεοδώρου, « Η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας: Συγκριτική προσέγγιση», ΠοινΔικ 1/2007 (έτος 10), σελ.71-79, ο οποίος, συγκρίνοντας τις ευρωπαϊκές νομοθεσίες, διατυπώνει συμπερασματικά ότι η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής

που αφορούν το νομοτεχνικό του σχεδιασμό και την εφαρμογή του. Ως προς την ποινική αντιμετώπιση διατυπώνεται η άποψη ότι θα ήταν νομοθετικά αρτιότερη όχι η αυτοτελής ρύθμιση της ενδοοικογενειακή βίας με έναν ξεχωριστό νόμο, το ν.3500/06, αλλά η ένταξη και η ενσωμάτωση των ρυθμίσεων στους αντίστοιχους Κώδικες, τον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Οι επιφυλάξεις αυτές είναι σημαντικές και πρέπει να ιδωθούν στο πλαίσιο της έμφυλης διάστασης του εγκλήματος της ενδοοικογενειακής βίας η οποία καλεί την άρση των κοινωνικών αιτιών που προκαλούν το ίδιο το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας.

Ο νόμος 3500/06 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις» αποτελεί ένα σημαντικό βήμα στην αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, κυρίως γιατί: α) εννοιολογεί τη βία, β) διευρύνει την έννοια της οικογένειας προχωρώντας στη νομική αναγνώριση της κοινωνικής πραγματικότητας και την ένταξη και άλλων «οικογενειακών σχημάτων» με την ευρύτερη έννοια του όρου στο προστατευτικό του πλαίσιο, γ) αποτρέπει το στιγματισμό, τη διαπόμπευση και τη «δευτερογενή θυματοποίηση» των θυμάτων, δ) διασφαλίζει μία δικαιοσύνη φιλική προς το θύμα, παρέχοντας τις εγγυήσεις και την ασφάλεια για άμεση ενεργοποίησή της, αίροντας παράλληλα επιφυλάξεις και ανασφάλειες, ε) προβλέπει εναλλακτικούς θεσμούς του αυστηρού δικανικού μηχανισμού, παρέχοντας ποικιλία και πολλές δυνατότητες στα θύματα, στ) εισάγει νέους θεσμούς, π.χ. ποινική διαμεσολάβηση, θεραπευτικά προγράμματα για

βίας συνιστά μία από τις προτεραιότητες της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής, ενώ συνιστά μέσο προστασίας των γυναικών και των παιδιών και , ως εκ τούτου, και η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας στην ελληνική έννομη τάξη αποτελεί βήμα προς θετική εξέλιξη του νομικού πολιτισμού. Για την αξιολόγηση του νόμου και την εκτίμηση των προβλημάτων εφαρμογής του βλ. Ξ. Δημητρίου « Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06 για την ενδοοικογενειακή βία» σε Ενδοοικογενειακή ομώνυμο κλπ, επιμ. Φ. Μηλιώνη, σελ. 45-50. Επίσης στο ίδιο οι συμβολές των Σ. Γκρόζου « Ο νόμος 3500/06 για την ενδοοικογενειακή βία», σελ. 151-162, Ι. Ντογιάκου « Κατάρτιση σχεδίου νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας» σελ. 163-176, Ν. Λίβου « Σκέψεις για την ποινική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας» σελ. 163-176, Ν. Λίβου « Σκέψεις για την ποινική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», σελ. 177-196, Π. Μπρακουμάτσου «Παρατηρήσεις –Σκέψεις- Προτάσεις επί του νέου Νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», σελ. 201-220

δράστες που εγγυώνται την **πολυπρισματική και πολυ-παραγοντική προσέγγιση (multi agency approach)** της αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας, αναγνωρίζοντας για πρώτη φορά την πολυδιάσταση του προβλήματος.

Όμως παρά τις σημαντικές και καινοτόμες ρυθμίσεις του ο ν. 3500/06 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις» θα μπορούσε να βελτιωθεί προς την κατεύθυνση που διαμορφώνεται από τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας.

4. ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Συνέπειες της βίας κατά των γυναικών

4.1. Σωματικές

- τραυματισμοί διαφόρων ειδών και τα αποτελέσματά τους όπως καψίματα, κοψίματα, χειρονομίες κλπ
- αποβολές
- σωματικές αναπηρίες
- εξάρτηση από ουσίες
- αλκοολισμός

Το άρθρο 6: «Ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη» του ν. 3500/06 συμπεριλαμβάνει όλες τις παραπάνω μορφές σωματικής βλάβης εκτός της εξάρτησης από τις ουσίες και τον αλκοολισμό.

4.2. Απώλεια σχέσεων και υλικές συνέπειες

- Κοινωνική και οικογενειακή απομόνωση, απώλεια σημαντικών σχέσεων
- Απώλεια της εργασίας
- Απώλεια της στέγης και του επιπέδου της προηγούμενης ζωής
- Χρέη
- Μικρή πρόσβαση στις υπηρεσίες επειδή δεν παρέχονται, δεν είναι γνωστές ή επειδή η πρόσβαση σε αυτές απαγορεύεται από το δράστη ή επειδή το θύμα είναι αλλοδαπός/ή και δε γνωρίζει τη δομή, φοβάται ότι θα της πάρουν τα παιδιά της
- Έλλειψη εμπιστοσύνης στις υπηρεσίες ή στους φορείς, φόβος για το στίγμα
- Μικρή πρόσβαση στην πληροφόρηση εξαιτίας της ελλιπούς συνέργειας των αρμοδίων φορέων, του καθεστώτος της μετανάστευσης ή της ελλιπούς γνώσης της γλώσσας
- Ελλιπής συντονισμός των υπηρεσιών, απομονωμένη εργασία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρμοδίων φορέων και οργανισμών
- Εμπόδια τα οποία δημιουργούνται από τις αντιλήψεις και τις στάσεις του καθενός αλλά και των δικαστών οι οποίοι θα κρίνουν το θύμα

- Απομόνωση, φτωχό κοινωνικό, φιλικό, οικογενειακό περιβάλλον, αποστάσεις εξαιτίας πολιτισμικών λόγων ή προκαταλήψεων
- Έλλειψη νόμιμης άδειας παραμονής για τις γυναίκες μετανάστριες οι οποίες είναι περισσότερο εκτεθειμένες στις απειλές και τον εκβιασμό
- Προστασία του υψηλού κοινωνικού επιπέδου
- Προβλήματα εξουσίας ή σχέσεων στο ζευγάρι
- Φτωχές οικονομικές συνθήκες που καθιστούν το θύμα οικονομικά εξαρτημένο από το βίαιο σύντροφο
- Προβληματικές συνθήκες στέγασης (πχ ιδιοκτησία του σπιτιού/ ενοικίαση από το σύντροφο ή την οικογένειά του)

Ο ν. 3500/06 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας» σε διάφορες διατάξεις του προβλέπει πολλά από τα παραπάνω αναφερόμενα ζητήματα όπως την αρωγή των θυμάτων (αρ. 21 παρ. 1), τη δωρεάν δικαστική συμπαράσταση των απόρων θυμάτων βίας (αρ. 22), την προστασία των μαρτύρων με την ανωμοτί κατάθεσή των μελών της οικογένειας (αρ. 19), την προσωρινή ρύθμιση της στέγασης του θύματος με την απομάκρυνση του δράστη από την οικογενειακή κατοικία (αρ. 15), την ενημέρωση και πληροφόρηση των θυμάτων και στην ενημέρωση και συνέργεια των φορέων (αρ. 21 παρ. 2).

Όμως δεν υπάρχει πρόβλεψη για την ανικανότητα του θύματος ενδοοικογενειακής βίας να εργαστεί ή για τη χορήγηση κάποιου επιδόματος έως την έκδοση της δικαστικής απόφασης που θα ρυθμίζει τη διατροφή του θύματος και των παιδιών του.

4.3. Ψυχολογικές

- Υψηλό επίπεδο φόβου εξαιτίας απειλών ή βίας
- Ανησυχία που σχετίζεται με τα παιδιά όπως ο φόβος του retaliation, επιθυμία για τα παιδιά να μεγαλώσουν με έναν πατέρα, η γυναίκα φοβάται ότι θα της πάρουν τα παιδιά
- Έλλειψη θυμού, μικρή αντίσταση, απομείωση
- Μικρό επίπεδο προσωπικής υποστήριξης
- Αισθήματα ευαλωτότητας, απώλειας και προδοσίας

- Απώλεια της αυτοεκτίμησης

Η ψυχολογική βία ρυθμίζεται στο άρθρο 7 του ν. 3500/06 το οποίο στην παρ. 2 προβλέπει ότι: «Το μέλος της οικογένειας το οποίο προκαλεί τρόμο ή ανησυχία σε άλλο μέλος της οικογένειας, απειλώντας το με βία ή άλλη παράνομη πράξη ή παράλειψη, τιμωρείται με φυλάκιση».

5. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΤΩΝ LEX OPERATORS ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Όπως παρατηρούμε, στο παραπάνω περιγραφόμενο πλαίσιο πολιτικών, γύρω από το σταθερό και θεσμοθετημένο σύστημα των Lex Operators (Αστυνομία, εισαγγελείς, δικαστές, ιατροδικαστική υπηρεσία, δικηγόροι) που ασχολείται με την εφαρμογή του Νόμου και που η εσωτερική λειτουργία τους και ο τρόπος συνεργασίας τους προβλέπεται δεσμευτικά στο Νόμο, αρθρώνεται ένα δεύτερο δίκτυο, δημόσιου χαρακτήρα μεν αλλά με ρόλο καθαρά υποστηρικτικό (Συμβουλευτικά Κέντρα, Ξενώνες, Υπηρεσίες των Δήμων, Γραμμή ΣΟΣ). Μια τρίτη δικτύωση αφορά την Κοινωνία των Πολιτών (ΜΚΟ, εθελοντικές οργανώσεις, Δικηγορικοί Σύλλογοι κλπ) για την οποία υπάρχουν δυνητικά ρόλοι και πόροι για την κοινωνική τους παρέμβαση.

Τα παραπάνω τρία επίπεδα που σχηματικά περιγράφουμε λειτουργούν μέχρι στιγμής με διαφορετικές ταχύτητες και η ποιότητα της μεταξύ τους επικοινωνίας είναι αρκετά χαμηλή, με συνέπεια την παροχή μη αποτελεσματικών υπηρεσιών στα θύματα βίας.

Ειδικότερα, όσον αφορά το πρώτο επίπεδο, που αφορά δηλαδή κατά κύριο λόγο τις αστυνομικές αρχές και το σύστημα απονομής δικαιοσύνης, παρόλο το δεσμευτικό πλαίσιο που υπαγορεύει την δράση τους και την μεταξύ τους επικοινωνία, εντοπίζονται σοβαρά ελλείμματα που σχετίζονται με την **έλλειψη σχετικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης των στελεχών**, ελλείψεις και κενά στο **σύστημα συλλογής των αποδείξεων και των δικαστικών τεκμηρίων**, αδυναμία διαχείρισης του κρίσιμου χρόνου (**καθυστερημένη προφύλαξη του θύματος, συλλογή αποδεικτικού υλικού, έκδοση διατάξεων και αποφάσεων**, κλπ). Το **τελευταίο** σχετίζεται και με μια έλλειψη αντικειμενικότητας των ειδικών στελεχών, ιδίως νοσηλευτών/τριών και ιατροδικαστών, καθώς θεωρούν συχνά ότι εξυπηρετούν τις ανακριτικές αρχές καλύπτοντας τα κενά του αποδεικτικού υλικού με τις δικές τους επισημάνσεις. Παρατηρείται επίσης χαμηλό επίπεδο συνεργασίας με άλλους κοινωνικούς φορείς υποστήριξης **π.χ. δομές υποστήριξης και αρωγής θυμάτων, ψυχικής υγείας κ.α.**

Αντίστοιχα, στο δεύτερο επίπεδο, δηλαδή στο δίκτυο υποστηρικτικών δομών, παρόλο τον καινοτόμο χαρακτήρα του, το βασικότερο πρόβλημα είναι το **ευάλωτο πλαίσιο λειτουργίας του**, τόσο λόγω τις περιορισμένης εξασφάλισης των απαιτούμενων υλικών πόρων από την ένταξη του στο ΕΣΠΑ, όσο και λόγω της ανασφάλειας των εργασιακών σχέσεων των στελεχών που απασχολούνται με ευέλικτες μορφές απασχόλησης λόγω του περιορισμένου χρονικού ορίζοντα του έργου συνολικά ως συγχρηματοδοτούμενου. Προβλήματα εντοπίζονται ακόμη και σε σχέση με τις ανάγκες εκπαίδευσης του προσωπικού που προσλαμβάνεται με αντικειμενικά κριτήρια σύμφωνα με τις νόμιμες διαδικασίες διαφάνειας (ΑΣΕΠ), καθώς η ταχύρρυθμη εκπαίδευση της οποίας τυγχάνουν εξ ανάγκης τα στελέχη αυτά δεν μπορεί να καλύψει την έλλειψη κοινωνικής και επαγγελματικής εμπειρίας που απαιτείται για ένα τόσο ευαίσθητο ζήτημα.

Περαιτέρω, η νέα δομή του αυτοδιοικητικού συστήματος (Καλλικράτης), έχει σοβαρά προβλήματα λειτουργίας, τόσο στο επίπεδο της εξειδίκευσης των αρμοδιοτήτων ώστε να αποφεύγονται οι επικαλύψεις, όσο και στο επίπεδο της στελέχωσης, καθώς στην περίοδο της δημοσιονομικής κρίσης, δεν υπάρχουν οι σχετικοί πόροι.

Αλλά και στο τρίτο επίπεδο, αυτό της Κοινωνίας των Πολιτών, εμφανίζονται σοβαρές δυσλειτουργίες, καθώς αυτού του είδους οι συλλογικές δράσεις για να μπορούν να προσφέρουν, πρέπει να έχουν **έναν ζωτικό χώρο παρέμβασης και την κατάλληλη ελάχιστη υλική υποστήριξη** ώστε να μπορούν να λειτουργούν και να παρεμβαίνουν. Η υποστήριξη που παρέχεται σε αυτές τις οργανώσεις από το Κράτος προέρχεται κυρίως από ευρωπαϊκά κονδύλια στο πλαίσιο εξειδικευμένων προγραμμάτων και είναι αποσπασματική. Την ίδια στιγμή ο χώρος παρέμβασης που προβλέπεται για αυτές είναι αρκετά περιορισμένος, τόσο ως προς την αξιοποίηση της εμπειρογνωμοσύνης τους στο επίπεδο του σχεδιασμού πολιτικών όσο και ως προς την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών. Επιπλέον, οι κάθε μορφής ΜΚΟ, εθελοντικές οργανώσεις κλπ, δεν έχουν αποκαταστήσει ένα κοινά αποδεκτό πλαίσιο επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ τους και συνακόλουθα με το πρώτο επίπεδο (αστυνομία, σύστημα απονομής δικαιοσύνης, κλπ) και το δεύτερο επίπεδο (Συμβουλευτικά Κέντρα, Ξενώνες, Δήμοι, κλπ).

Συνολικά πρέπει επίσης να υπογραμμίσουμε την έλλειψη ενός πληροφοριακού δικτύου – διαβαθμισμένου κατ’ ανάγκη – στο οποίο να έχουν κατ’ ελάχιστον πρόσβαση και αναφορά όλοι οι κόμβοι και τα επίπεδα του παραπάνω πλαισίου, πράγμα που θα συνέβαλε μεταξύ άλλων στην παγίωση ενός **«υπηρεσιακού συνεχούς» στην αντιμετώπιση των περιστατικών βίας.**

6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ & ΣΥΝΕΡΓΙΑΣ ΤΩΝ LEX OPERATORS

Οι βασικές αρχές ενός πρωτοκόλλου λειτουργίας και συνεργασίας των LEX OPERATORS τόσο μεταξύ τους όσο και μεταξύ των άλλων δυο επιπέδων παρέμβασης στο πεδίο, πρέπει να κατατείνουν:

- A) στη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υποστήριξης και περίθαλψης των θυμάτων,
- B) στην αποτελεσματική καθοδήγηση στη συλλογή των αποδείξεων και των δικαστικών τεκμηρίων,
- Γ) στη διαμόρφωση ενός εργαλείου εκπαίδευσης απευθυνόμενο σε ειδικούς ώστε να αναβαθμίζουν το επίπεδο των γνώσεων τους και της ευαισθητοποίησής τους σχετικά με την έμφυλη κατανόηση της βίας κατά των γυναικών και των πολλαπλών συνεπειών της σε ατομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και οικονομικό επίπεδο .

Στη συνέχεια περιγράφονται σε γενικές γραμμές οι προτάσεις οι οποίες διατυπώθηκαν και τις οποίες επεξεργάστηκαν οι συμμετέχοντες/ουσες εκπαιδευόμενοι/ες στο επιμορφωτικό Πρόγραμμα που υλοποιήθηκε στην Αθήνα.

Συνοπτικά λοιπόν το προτεινόμενο πλαίσιο αρχών λειτουργίας πρέπει να περιλαμβάνει:

6.1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΗΓΟΡΩΝ (ΙΔΙΩΤΩΝ LEX OPERATORS)

Η ΓΓΙΦ έχει υπογράψει ένα πρωτόκολλο συνεργασίας με τους Δικηγορικούς Συλλόγους της χώρας, ώστε να εξασφαλίσει κατά το δυνατόν τη δικαστική συμπαράσταση των γυναικών θυμάτων βίας που καταφεύγουν στους ξενώνες και τα Συμβουλευτικά Κέντρα (ΣΚ) και επιθυμούν τη δικαστική διερεύνηση της κακοποίησης τους με βάση τον νέο Νόμο 3500/2006, αλλά και άλλων ζητημάτων που σχετίζονται έμμεσα ή άμεσα (διαζύγιο, ασφαλιστικά μέτρα για την επιμέλεια τέκνων, κλπ). Αυτό προϋποθέτει ειδική εκπαίδευση που θα πρέπει να λάβουν οι δικηγόροι μέλη των Συλλόγων που επιθυμούν να ενταχθούν σε μια λίστα Νομικής Βοήθειας, σε θέματα που άπτονται της ισότητας των φύλων και της υποστήριξης

θυμάτων βίας ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στο σύνθετο έργο της δικαστικής υποστήριξης των θυμάτων και της συνεργασίας με τα εξειδικευμένα στελέχη των ΣΚ και Ξενώνων .

Προτείνεται λοιπόν:

- α. Μεταρρύθμιση του ισχύοντος συστήματος Νομικής Βοήθειας και Δωρεάν Νομικής Συνδρομής.
- β. Ορισμός συνηγούρου με την συνεργασία των Συλλόγων και των ΣΚ – Δημοτικών Υπηρεσιών.
- γ. Ειδικά Πιστοποιημένα από την ΓΓΙΦ Εκπαιδευτικά προγράμματα που θα απευθύνονται στους δικηγόρους που επιθυμούν να ενταχθούν [στη](#) λίστα των ΔΣ για [τη](#) Δωρεάν Νομική Συνδρομή, τα οποία ίσως να οδηγούν σε πιστοποίηση δεξιοτήτων (με επιφύλαξη για τον υποχρεωτικό τους χαρακτήρα).

6.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ- ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΦΟΡΕΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ¹¹

ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ

Ο θεσμικός ρόλος των δικηγόρων είναι πολύ σημαντικός, καθ' όσον υπερασπίζεται τα δικαιώματα του θύματος, είτε λειτουργεί κατόπιν εντολής από το θύμα, είτε κατ' εντολήν από κάποια μη κυβερνητική οργάνωση. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να παρίσταται ενώπιον των αστυνομικών και δικαστικών αρχών, όπως ο νόμος ορίζει και να ασκεί τα δικαιώματα του θύματος. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι δικηγόρο έχει και ο κατηγορούμενος, του οποίου τα δικονομικά δικαιώματα, πρέπει να γίνονται εξ' ίσου σεβαστά. Ο δικηγόρος πρέπει να συνεννοείται με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων του θύματος και να φροντίζει για την άμεση αποκατάσταση αυτού σε ξενώνες, την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης κλπ.

¹¹ Αυτό το τμήμα του Οδηγού βασίζεται στην εξειδικευμένη παρουσίαση του Νικόλαου Ορνεράκη, ο οποίος διετέλεσε Εισαγγελέας ενδοοικογενειακής βίας, στο πλαίσιο της διακρατικής συνάντησης στο Τορίνο.

Επίσης πρέπει να ασκεί όλα τα προβλεπόμενα από τον νόμο δικαιώματα για το συμφέρον του θύματος, με την προσφυγή στα κατάλληλα και πρόσφορα ένδικα βοηθήματα.

Συχνά έχει παρατηρηθεί άγνοια ή ολιγωρία των συνηγόρων στην αξιοποίηση των μέσων που προβλέπονται από τον νόμο για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του θύματος.

ΛΟΙΠΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΟΙ ΣΕ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ

Στην έννοια αυτή περιλαμβάνονται τα μέλη μη κυβερνητικών οργανώσεων και φορέων ιδιωτικού δικαίου που εμπλέκονται στην διαχείριση των θυμάτων της **ενδο-οικογενειακής βίας**. Τα καθήκοντα και οι δράσεις των φορέων αυτών πρέπει να καθορίζονται ρητά από **ειδικά πρωτόκολλα δράσης**, με γνώμονα την όσο το δυνατόν καλλίτερη προάσπιση των δικαιωμάτων του θύματος και την παροχή σ' αυτό τροφής, στέγης, περίθαλψης, ψυχολογικής στήριξης και νομικής προστασίας. Αυτονόητη είναι η συνεχής και πολύπλευρη ενημέρωση με όλους τους λοιπούς εμπλεκόμενους φορείς, ιδιωτικούς και δημόσιους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παρατίθεται απόσπασμα από την περιληπτική εισήγηση της κας Ι. Τσιβάκου, (Ομότιμη Καθ. Παντείου Πανεπιστημίου) προκειμένου να τροφοδοτηθεί η δημόσια συζήτηση στην κατεύθυνση αποτελεσματικότερης συνέργιας και δικτύωσης όλων των εμπλεκόμενων μερών (stakeholders) αλλά και ευρύτερα της κοινωνίας προκειμένου να αμβλυθθεί το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών.

Στο σεμινάριο *Βία κατά των γυναικών: ανάγκη για πολύ-παραγοντική προσέγγιση του φαινομένου* και με θέμα: «Ζητήματα επικοινωνίας και συνέργιας στο πλαίσιο πολύπλοκων συστημάτων της Δημόσιας Διοίκησης. Παράγοντες αποτελεσματικής διαχείρισης κρίσεων. Ο ρόλος της κουλτούρας. Συναντίληψη και νόημα υπό την οπτική της θεωρίας των οργανώσεων» υποβλήθηκαν ορισμένες απόψεις οι οποίες παρουσιάζουν ενδιαφέρον για διάφορους αποδέκτες και παρατίθενται στη συνέχεια.

«Η προσωπική μου εκτίμηση, απ' όσα ελέχθησαν κατά την διάρκεια αυτού του σεμιναρίου, είναι πως το δίκτυο, προκειμένου να έχει συνεκτικότητα και δυνατότητες καλής επικοινωνίας, θα πρέπει ο κύριος κορμός του να αποτελείται από κόμβους εξειδικευμένους σε θέματα ενδο-οικογενειακής βίας και ιδίως γυναικείας κακοποίησης. Σε σύνδεση με αυτές, αλλά με ρόλο περιφερειακό ως προς την πολιτική και στρατηγική του δικτύου, να υπάρχουν άλλες οργανώσεις που θεσμικά έχουν επωμιστεί καθήκοντα προστασίας θυμάτων ενδο-οικογενειακής βίας, χωρίς ωστόσο αυτά τα καθήκοντα να αποτελούν τον πυρήνα των αρμοδιοτήτων τους. Υπ' αυτή την οπτική, τα αστυνομικά τμήματα δύνανται να καταστούν δευτερεύοντες κόμβοι του δικτύου, καθώς δεν διαθέτουν μόνιμη μονάδα και προσωπικό που να ασχολείται σταθερά με το ζήτημα της ενδο-οικογενειακής βίας και της γυναικείας κακοποίησης, ούτε προωθούν επί συνεχούς βάσεως ανάλογη εμπειρογνωμοσύνη και ευαισθησία.

Οργανώσεις ανήκουσες στο σύστημα της δικαιοσύνης, όπως η εισαγγελία και ο δικηγορικός σύλλογος, ενώ μπορούν να αποτελούν σημαντικούς κόμβους του δικτύου, λόγω της αποκλειστικά νομικής τους εξειδίκευσης δεν δύνανται να είναι η

«θύρα» του. Οι δικηγόροι ωστόσο, ως εξειδικευμένο προσωπικό, είναι σκόπιμο να συμμετέχουν ως οργανικά, τακτικά μέλη στο συντονιστικό κέντρο. Ούτε βεβαίως κάποια ιδιωτική ΜΚΟ μπορεί να αποτελέσει την «θύρα» του δικτύου, καθώς δεν απολαμβάνει κοινωνικής νομιμοποίησης.

Κατόπιν αυτού, δύο κατά τη γνώμη μου είναι οι φορείς οι οποίοι συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις να αποτελέσουν το συντονιστικό κέντρο του δικτύου, είτε κάθε ένας μόνος του, είτε συνεργαζόμενοι: οι κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων οι οποίες κατά την γνώμη μου θα πρέπει απαραίτητως να ενταχθούν στο δίκτυο, και το εξουσιοδοτημένο ανά δήμο ή περιφέρεια, συμβουλευτικό κέντρο. Κρίνω πως οι κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων είναι οι πιο ενδεδειγμένες, διότι διαθέτουν την οργανωσιακή σταθερότητα που τα συμβουλευτικά κέντρα υποπτεύομαι πως στερούνται. Από την άλλη, τα συμβουλευτικά κέντρα διαθέτουν την εμπειρογνωμοσύνη, την ευαισθησία και την ευελιξία που λείπει μέχρι στιγμής από τις κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων.

Αμφότερα, η κοινωνική υπηρεσία του δήμου και το συμβουλευτικό κέντρο, έχουν κατ' αρχάς το συγκριτικό πλεονέκτημα της τοπικότητας καθώς λειτουργούν σε επίπεδο αυτοδιοίκησης ή περιφέρειας. Επίσης, ανήκουν σε θεσμούς, όπως ο Δήμος και το Υπουργείο Εσωτερικών, οι επιλογές των οποίων διέπονται από κριτήρια αξιολογικά, όπως της κοινωνικής αλληλεγγύης, του σεβασμού της προσωπικότητας και αυτονομίας του άλλου, συγγενή με αυτά που θα πρέπει να έχει το δίκτυο. Επιπρόσθετα, διαθέτουν ή δύνανται να προσλάβουν ψυχολόγο, κοινωνικό λειτουργό και δικηγόρο, άτομα δηλαδή με ειδίκευση αναγκαία για την κατανόηση και βοήθεια του θύματος. Έτσι, εφόσον το θύμα κρούσει την «θύρα» τους, ήτοι την «θύρα» του δικτύου, να γίνεται αμέσως αποδέκτης της αναγκαίας προσοχής και μεταχείρισης. Στη συνέχεια, αφού λάβει την πρέπουσα ψυχολογική και νομική υποστήριξη και ενημερωθεί επί όλης της διαδικασίας, το θύμα, εάν βεβαίως το επιθυμεί, παραπέμπεται στα επόμενα όργανα του δικτύου, αρχίζοντας από την αστυνομία, ώστε να γίνει η αναγκαία καταγραφή και νομική προώθηση και παρακολούθηση του όλου ζητήματος. Εν τω μεταξύ, η υπόθεση καταχωρείται από το συντονιστικό κέντρο στο πληροφοριακό σύστημα του δικτύου, λαμβάνοντας ειδικό κωδικό για να παρακολουθείται και ελέγχεται καθ' όλη την πορεία του».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές

1. Εθνικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της βίας
http://www.isotita.gr/var/uploads/Press/25112009_Ethniko_programma_bia.pdf
2. Πόρισμα της «Ειδικής Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής για την Επεξεργασία Νόμου για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών 2010 -2012»
http://www.isotita.gr/var/uploads/POLICIES/NOMOPARASKEBASTIKES%20EPITROPE/S/PORISMA_ODE_BIAS.pdf
3. Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας σε www.isotita.gr
4. «Μελέτη για την ανάπτυξη ενός πρότυπου ολοκληρωμένου σχεδίου δράσεων της τοπικής αυτοδιοίκησης προς όφελος των γυναικών και την καταπολέμηση της βίας.» - Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών – Διοτίμα, Αθήνα 2009.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- 1.Δ. Παπαδοπούλου- Κλαμαρή «Αστικές διατάξεις του ν. 3500/06 για την ενδοοικογενειακή βία», Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν. 3500/06. Πρακτικά Επιμορφωτικής ημερίδας 28/6/07, επιμ. Φ. Μηλιώνη, εκδ.Α. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, 2008.
- 2.Γ. Μόσχος « Η προστασία του παιδιού από τη βία στην οικογένεια, ο Νόμος 3500/06 και ο Συνήγορος του Παιδιού» σε Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06. Πρακτικά Επιμορφωτικής ημερίδας 28/6/07».
- 3.Β. Τομαρά «Διαστάσεις της ενδοοικογενειακής βίας: Ο Ν. 3500/06 και ο ρόλος των ειδικών ψυχικής υγείας» σε Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06, επιμ. Φ. Μηλιώνη, Εκδ. Α.Σάκκουλα, ο.π
4. Φ. Μηλιώνη « Η Γυναίκα Θύμα- Δράστις. Η προληπτική αξία τω προγραμμάτων για βίαιους άνδρες» στο Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06, επιμ. Φ. Μηλιώνη, ο.π

5.Γ. Κατσίκη « Θεραπεία βίαιων ανδρών στο πλαίσιο της Ποινικής Διαμεσολάβησης. Διαπιστώσεις και προβληματισμοί με αφορμή το ν.3500/06».

6.« Αποσπάσματα από ακρόαση της Α. Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου στη 2^η συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της Βουλής, που συζήτησε το σχέδιο νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», 30/8/2006

7.Α. Γούλιαρου « Ο νόμος για την ενδοοικογενειακή βία» Καταργώντας τα εμπόδια. Συμβουλευτική και ενδυνάμωση γυναικών, επιμ. Λ. Τατά- Αρσέλ, Μ. Χαρίτου- Φατούρου, Θ. Αδαμάκη, εκδ. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2008

8.Ξ. Δημητρίου « Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06 για την ενδοοικογενειακή βία» σε Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06 για την ενδοοικογενειακή βία» σε επιμ. Φ. Μηλιώνη, ο.π.

9.Σ. Γκρόζου « Ο νόμος 3500/06 για την ενδοοικογενειακή βία», σελ. 151-162, στο « Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06 για την ενδοοικογενειακή βία» επιμ. Φ. Μηλιώνη, ό.π.

10.Ι. Ντογιάκου « Κατάρτιση σχεδίου νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας» στο « Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06 για την ενδοοικογενειακή βία» σε επιμ. Φ. Μηλιώνη, ό.π.

11.Ν. Λίβου « Σκέψεις για την ποινική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας» στο « Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06 για την ενδοοικογενειακή βία», σε επιμ. Φ. Μηλιώνη, ό.π.

12.Π. Μπρακουμάτσου «Παρατηρήσεις –Σκέψεις- Προτάσεις επί του νέου Νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», στο « Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά το ν.3500/06 για την ενδοοικογενειακή βία» σε επιμ. Φ. Μηλιώνη, ό.π.

13.Ι. Τσιβάκου «Περίληπτική εισήγηση και έκθεση συμπερασμάτων» μελέτη κατατέθηκε στο πλαίσιο του επιμορφωτικού προγράμματος LEXOP Μάρτιος 2012.

Περιοδικά

1.Χ. Δημόπουλου, « Το σχέδιο νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», ΠοινΔικ, 8-9/2006, έτος 9^ο

2.Θ. Παπαθεοδώρου, « Η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας: Συγκριτική προσέγγιση», ΠοινΔικ 1/2007 (έτος 10)

3.Α. Κοτσαμπάση « Η ενδοοικογενειακή βία ως κοινωνικό φαινόμενο και η παρεχόμενη έννομη προστασία στο Αστικό δίκαιο», Αρμενόπουλος, Οκτώβριος 2006, τευχ. 10

4.« Παρατηρήσεις και Προτάσεις για την ενδοοικογενειακή βία της ad hoc επιτροπής του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της γυναίκας», Αγώνας της Γυναίκας, τεύχ. 79, Ιούλιος – Δεκέμβριος 2005

5.Παρατηρήσεις και προτάσεις του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας στο σχέδιο νόμου για την ενδοοικογενειακή βία. Ο Αγώνας της γυναίκας, τεύχ.81 Ιούλιος- Δεκέμβριος 2006

6.Α' Διεύθυνση Επιστημονικών μελετών, Τμήμα Νομοτεχνικής Επεξεργασίας Σχεδίων και Προτάσεων Νόμων, Ποιν. Χρον. ΝΖ/2007

